

ובכחוש מכניסו משיהא בן שבע (י"ד רמה, ח). ואם הילד בריא מאד — מכניסים אותו בן חמש. (תוס' ב"ב כא עפ"י משנת אבות. ויש שפרשו כוונת המשנה באבות, כעבור חמש שנים שלמות (ע' תשב"ץ ח"ב סד).

(ה) האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה — הבעל מוציא מיד הלקוחות. (רבי יוסי בר חנינא. וכן הלכה).

דפים נ — נא

פ. האם גובים למוזנות הבנות ולפרנסתן מן המטלטלין?

נחלקו תנאים ואמוראים האם גובים למוזנות הבנות ממוטלטלין אם לאו, וכן נחלקו לענין פרנסתן (= נדוניה שלהן); לדברי רבי מוציאם, ולדברי רבי שמעון בן אלעזר אין מוציאם. וכן למד רב המנונא ממשנתנו, שיש להשוות מוזנות הבנות לכתובת בנין דכרין, שאינה אלא מן הקרקע.

רב יצחק בר יוסף אמר: בעלייה התקינו שיהו בנות ניוזנות מן המטלטלין. וכן דנו דייני נהרדעא. וכן רב חנא בר ביזנא הגבה בפומבדיתא מן המטלטלין למוזנות הבנות. אמר להם רב נחמן לדיינים: החזירו הדין (שסבר טעות בדבר משנה היא. תוס'), ואם לאו — אגבה חצרכם מכם ואתן לבעל הדין. רבי אמי רבי אסי סברו לזון ממוטלטלין, אמר להם רבי יעקב בר אידי: דבר שרבי יוחנן וריש לקיש לא עשו בו מעשה, אתם עושים?! רבי אלעזר סבר לזון ממוטלטלין, אמר לפניו רבי שמעון בן אליקים: רבי, יודע אני בך שאין מדת הדין אתה עושה אלא מדת רחמנות, אלא שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות. ולענין פרנסה אמר שמואל ששמיין בדעתו של אב, ואם לפי אומדן הדעת היה נותן הוא מטלטלין, אף אנו נותנים. ואפשר שכן נהג רב.

אף על פי שהלכה כרבי מחברו, כאן הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, שכן פסק רבא, אין גובים ממוטלטלין אלא מקרקעות — בין לכתובה בין למוזנות בין לפרנסה. וכן דעת אביי ורב יוסף, שאין לגבות אלא מהקרקע או מהמחובר לקרקע, להוציא תמרים העומדים ליגדר, שכבר אינם צריכים לדקל — אין גובים. ואף על פי שרבא אמר אין מוציאם, הורה רבא במעשה שבא לפניו ביתום ויתומה אח ואחות ונכסיהם ביד אפוטרופוס, שיש להעלות ליתום מוזנות יתירים כדי שתזון אחותו עמו, שהרי מלבד שהיא אחותו שצריכה לזון, היא גם משמשתו.

הגאונים תקנו שאשה גובה כתובתה ומוזנות ממוטלטלי היתומים. וכן לענין פרנסה כתבו התוס' (סד"ה ממקרקעי) שגובים ממוטלטלין.

ולדעת התוס' (מט: ד"ה הוא) והרא"ש, לאחר תקנת הגאונים גובים ממוטלטלין של מתנת שכיב מרע. והרמ"א (אה"ע צג, כ) כתב (עפ"י דעה המובאת במרדכי) שאינה ניוזנית מהם. (וע"ע בשו"ת אור לציון ח"א חו"מ ג).

וכן נחלקו הדעות לענין גביית כתובת בנין דכרין, לאחר תקנת הגאונים, האם גובים מן המטלטלין (תוס' נב: ועוד) או שמא העמידוה על דין התלמוד לגבות רק מקרקע, מאחר ועתה בטלה סיבת תקנת כתובת בנין דכרין. (ע' בראשונים כאן ולהלן נב:).

דף נא

פ. כיצד הדין במקרים הבאים?

- א. לא כתב לה כתובה.
- ב. כתבה לו 'התקבלתי' על חלק מסכום הכתובה.

ג. לא כתב לה אחריות נכסים על הכתובה.

ד. לא כתב לה שאר תנאי כתובה.

א. לא כתב לה כתובה — בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה, מפני שהוא תנאי בית דין. [והיו מקומות שלא היו כותבים כתובה, כדלעיל טז: ועוד].

ב. כתבה לו 'התקבלתי' על חלק מסכום הכתובה — לדברי רבי מאיר, הרי זו בעילת זנות. רבי יהודה מתיר. [ולדברי רבי יוסי (נד): רשאי לפחות לה ללא 'התקבלתי'].

א. הלכה כרבי מאיר. ונחלקו הפוסקים להלכה האם מועילה מחילתה אלא שבעילתו בעילת זנות,

או אי אפשר לפחות מהסכום שקבעו חכמים. וכן דעת רוב הפוסקים (ע"ע להלן גו-נז).

ב. מדברי הרמב"ן משמע שגם לרבי יהודה אינו רשאי שתמחול אלא על מקצת מן הכתובה ולא

על כולה, כי בזה מתבטלת תקנת חכמים לגמרי. (ע' באר אליהו אה"ע טו).

ג. לא כתב לה כל נכסים שיש לי אחראים לכתובתיך — חייב, שהוא תנאי בית דין.

ד. לא כתב לה אם תשתבי אפדיך ואחזירך לי לאשה [ובכנהנת: אחזירך למדינתך] — חייב, שהוא תנאי בית

דין. והוא הדין לכתובת בנין דכרין, מזונות הבנות ומזונות האלמנה, אם לא כתבם בכתובה — חייב, מפני

שהם תנאי בית דין. (משנה נב:).

פח. נשבית או לקתה — האם רשאי לומר הרי גיטה וכתובתה, תפדה / תרפא את עצמה?

נשבית — חייב לפדותה. אם אמר הרי גיטה וכתובתה ותפדה את עצמה — אינו רשאי, שכבר נתחייב בפדיונה משנשבית.

לקתה — חייב לרפאותה. אם אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה — רשאי, שהרפואה כמזונות ואין אדם חייב לזון גרושתו.

א. הרמב"ם (אישות יד, יז) כתב שאף על פי שרשאי לגרשה אין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ.

ולדעת הראב"ד (ע' מגיד משנה — עפ"י הספרי) אם היא מוטלת על המטה, אסור לגרשה מן הדין, ומשנתנו מדברת בשאינה מוטלת במטה.

ב. אפשר שגם כשהאיש חולה [ואין האשה יכולה לקבלו, כגון שהוא מאוס מאד ומסריח], אין

כופים אותו לגרשו. (ע' אגרות משה אה"ע ח"ג מג).

ג. יש אומרים שבחולי קצוב חייב לרפאותה לפני שמגרשה, ורק בחולי מתחדש וממושך אינו

חייב. (ע' בית שמואל ובני אהובה אה"ע עט. וב'חלקת מחוקק' שם כתב שמה שכתב השו"ע 'חולי ארוך' — לאו דוקא).

פט. א. האם 'אחריות' — טעות סופר' בכתובה ובשאר שטרות.

ב. אלו הם הגובים מן המחזירים ולא ממשועבדים.

א. לדברי רבי מאיר אחריות — לאו טעות סופר, בין בשטר כתובה בין בשאר שטרות, שאם לא נכתב בשטר

אחריות נכסים — אינו טורף בו מן המשועבדים. [הלכך אם נמצא שטר כזה, רשאי להחזיר למלוה

כשהלווה מודה, שאין כאן חשש קנוניא והפסד לקוחות, שהרי אי אפשר לגבות בו אלא מבני חורין].

ולדברי רבי יהודה אחריות — טעות סופר, שלא מדעת המלוה נעשה אלא הסופר טעה והרי הוא כמי

שנכתב וטורף מן המשועבדים [הלכך אם נמצא לא יחזיר].

לדברי רבנו יונה בפירוש שיטת הרמב"ם (מובא ברא"ש פ"ד ד), בכתובה מן האירוסין מודים חכמים לרבי מאיר שאחריות לאו טעות סופר, הלכך אם אין כתוב בה אחריות אינה גובה מן האירוסין אלא מבני חורין. (בבאור הרבר ע' בחדושי הגרנ"ט — מד).
פרטים נוספים בדיון מצא שטר-חוב — ע' בב"מ יב-יג.

ב. חמשה גובים מן המתוררים: פירות; ושבת פירות (= מי שלקח שדה והשביחה, והוברר שהיא גזולה והוציאה ממנו, כשהוא חוזר לגבות את השבת ואת הפירות, אינו גובה מנכסים משועבדים אלא מבני חורין, מפני תיקון העולם); והמקבל עליו לזון את בן אשתו ובת אשתו, אף הוא אינו גובה ממשועבדים, לפי שאין קצובים ואין כתובים; ושטר חוב שאין בו אחריות; וכתובת אשה שאין בה אחריות [כרבי מאיר שאמר אחריות לאו טעות סופר].
וכן למזון האשה והבנות אין מוציאים מנכסים משועבדים (גטין מה:).

צ. א. אשת איש שנאנסה, האם היא מותרת לבעלה?

ב. אשה שזינתה תחת בעלה והוברר שקידושיה קידושי טעות — האם היא מותרת לו?
ג. נשים שנגנבו ושנלקחו על ידי המלכות או על ידי לסטים — מה דינן?

א. אמר אבוב דשמואל: אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה, חוששים שמא תחילתה באונס וסופה ברצון, (ואין להקשות מאסתר שהיתה מותרת למרדכי — שצדקת גמורה היתה. תוס'). ואונס שהתירה תורה — כגון שאמרו עדים שצווחה מתחילה ועד סוף. [וכן בשבייה שלא ראינו שנבעלה, מבוואר במשנה שמותרת לבעלה].

וחולק על רבא שאמר כל שתחילתה באונס וסופה ברצון אפילו אומרת הניחו לו שאלמלא נזקק לה היא שוכרתו — מותרת, שהלבישה הבעל יצר באונס. ותניא כוותיה דרבא. (והיא לא נתפשה — אסורה, ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפסה מותרת, זו שתחלתה באונס וסופה ברצון).

א. משמע בגמרא שאבוב דשמואל אסר מדין תורה. (תוס').

ב. יש אומרים שאם סר האונס לבסוף, שכבר אינו כופה אותה, אסורה. ורק אם נשארת אנוסה גם לבסוף אלא שבמחשבתה היא מרוצה — בזה התיר רבא (כן נראה מדברי ההפלאה. וכן צדד לאסור בשו"ת עזרת כהן ט). ויש חולקים ומתירים בכל אופן, כיון שגם רצונה בא לה מתוך אונס. ויש מתירים אפילו אם לבסוף היא עשתה מעשה והביאתו עליה (עפ"י נודע ביהודה תנינא אה"ע קג). ומהרש"ל (ים של שלמה כאן וביבמות) חולק וסובר שבעושה ממעשה אין לדונה כאנוסה.

ג. אף על פי שהאשה מותרת לבעלה אפילו סופה ברצון כאמור, אסור לה לכתחילה להתכוין להנות מהעבירה גם כשהיא אנוסה — לדברי רבא (בפסחים כה. ע' אגרות משה יו"ד ח"ב נט).

ד. לענין האיש כתבו כמה אחרונים שאינו נידון כאנוס אפילו בסוף ביאה, [ולכך יש דעת תנאים שחייב קרבן על כל כח וכת]. (עפ"י ים של שלמה יבמות פ"ו ג; נודע ביהודה תנינא אה"ע ק; משך חכמה. ובה מתורצת קושית ההפלאה והפני-יהושע. וכנראה הם סברו שאין לחלק בדבר. וע"ע הר צבי).

ה. אם מלכתחילה נכנסה לדבר ברצון, כגון שנתחידה ברצון עם פרוצים — לדעת הפני-יהושע גם אונסה נידון כרצון ואסורה. (וע' עזרת כהן ת. ועיקר הסברא מבוארת בכסף משנה — סנהדרין כ,ג).

ו. כשם שלענין איסור לבעלה דנים אותה כאנוס אפילו סופה ברצון, הכי נמי לענין תשלומי אונס, נידונית כאנוס, וקל-וחומר הוא. (עפ"י שו"ת מהרי"ק קכט).

אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה. (והיא לא נתפשה — אסורה, הא נתפסה מותרת, ויש לך אחרת שאעפ"י שנתפסה אסורה, וזו אשת כהן).

ב. אשה שקידושיה קדושי טעות, אפילו בנה מורכב על כתיפה — ממאנת והולכת לה. הלכך אם זינתה כשהיתה תחתיו — לא נאסרה עליו. (והיא לא נתפשה — אסורה, ויש לך אחרת שאעפ"י שלא נתפסה מותרת. רב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל).

ג. אמר רב יהודה: נשים שגנבון גנבים — מותרות לבעליהם (ישראלים), שאנוסות הן. ואעפ"י שמספקות להם לחם ומשלחות להם חצים, מחמת יראה עושות כן. ודאי, אם משחררים אותן הגנבים לבעליהן והן הולכות מעצמן אל הגנבים — אסורות. שבויות מלכות, כגון אחשורוש, שיודעות שלא יינשאו לו — מותרות לבעליהן ישראלים; כגון בן נצר (לסטים שנעשה מלך וראש ללסטים) — אסורות, כי סברה שיישאנה ותהא אשת מלך. שבויות ליסטות דעלמא — מותרות, שאפילו ליקוחים שלו קשים לה לפיכך אינה אלא אנוסה.

דף נב

צא. האם חייב האיש לפדות את אשתו במקרים דלהלן?

א. היתה האשה אסורה עליו משום איסור כהונה, כגון אלמנה לכהן גדול.

ב. היתה אסורה עליו בשאר איסורי לאוין, כגון ממזרת לישראל.

ג. הדירה האיש מהנאה.

ד. נדרה היא וקיים לה הוא.

א. אלמנה לכהן גדול — אביי אמר: חייב לפדותה, שאני קורא בה 'ובכהנת אהדרינך למדינתך', והרי יש לה כתובה וכל תנאי כתובה הניטלים ביציאה. רבא אמר: פטור, שכל שאסורה עליו משום דבר אחר ולא מחמת השבייה עצמה, אינו חייב לפדותה. (והלכה כרבא. פוסקים).

ב. ממזרת ונתינה לישראל — אינו חייב לפדותה, שאין אני קורא בה 'ואותבינך לי לאנתו'.

ואם אכל פירות מנכסיה, חייב לפדותה כשיעור הפירות שאכל. וכן באלמנה לכהן גדול, לא

פטור רבא אלא ביותר מדמי הפירות שאכל. (תוס').

ג. הדירה הנאה; הדירה ולבסוף נשבית — רבי אליעזר אומר: פודה ונותן לה כתובתה. רבי יהושע אומר: נותן לה כתובתה ואינו פודה. ולאביי, אם היה כהן הכל מודים שחייב לפדותה, וכדין אלמנה לכהן גדול. לא נחלקו אלא בישראל. נשבית ולבסוף הדירה — אמר סומכוס: נראים הדברים שבוה לא פטר רבי יהושע, שאם כן, הלא תמיד יוכל להערים ולהדירה כשנשבית ולהיפטר מפרקונה.

ד. נדרה היא וקיים לה הוא — משמע בגמרא שדינה כדין הדירה הוא, הן לרבי אליעזר הן לרבי יהושע. [ואולם במקום אחר נחלקו תנאים בדבר (להלן עא), ויש דעה שהיא נתנה אצבע בין שיניה, ולפי זה משמע שפטור מפדיון ומכתובה, ואפילו נדרה לאחר שנשבית].

צב. א. נשבית בחיי בעלה ואחר כך מת הבעל — האם היורשים חייבים לפדותה?

ב. היו מבקשים ממנו סכום רב כדי לפדותה — האם חייב בכך? ומה הדין כשנשבתה יותר מפעם אחת?

ג. האם הבנים חייבים ברפואת האלמנה הניזונית מנכסיהם?